

Samspill og tilknytning i et flerkulturelt samfunn

25. september 2019

v/ psykolog Silje Bjørnstad

Agenda

- Kulturelle variasjoner i foreldreskap og foreldrestrategier
- Hvor relevant er egentlig tilknytning og markørene for godt samspill utenfor en vestlig kultur?
- Er etniske minoritetsfamilier mindre sensitive enn andre?
- Hvordan bruke kunnskapen når vi arbeider med ICDP?

Til refleksjon

Slik du kjenner deg selv, hvilken grøft er det lettest å havne i: kulturrelativisme («Alt er bra/ok hvis det er kulturelt betinget»), etnosentrisme («Den norske måten er «målet»), eller kulturignorans (folk er folk/inni er vi like)?

Hva er farene med grøfta du lettest havner i?

Etter ditt syn, hva kjennetegner en god balanse mellom disse grøftene?

Foreldreskap i skjæringspunktet mellom biologi og kultur

- Intuitiv foreldreatferd som å beskytte barnet og å gi barnet mat er kulturuavhengig (Papousek & Papousek, 2002; Bornstein, 2008), men dette kan gjøres forskjellig avhengig av kulturen.
- Keller (2007, 2018) hevder det er to overordnede foreldrestiler. Dette representerer hvordan kulturen strukturerer sosiale relasjoner: uavhengighet og avhengighet

Kultur”kategorier”

Foreldreskap er en viktig kulturformidler

Tradisjonelt: to hovedtyper kultur
skaper ulike krav og verdier

Individualistisk

Kollektivistisk

Individualistisk vs. kollektivistisk basert foreldreskap

	Individualistisk kultur	Kollektivistisk kultur
Barn skal bli	Uavhengige, selvhevdende, egen identitet	Relasjonelt orienterte, konforme, respektfulle.
Barn bør kunne	Leke på egenhånd, løse problemer selv, vise selvstendighet	Være lydige, hjelpsomme og respektfulle. Selvstendighet bør avlæres.
Foreldre-praksiser	Egen seng, barnesikringer, øyekontakt uten fysisk kontakt, rette barnets oppmerksomhet mot utforskning	Samsoving, tett fysisk kontakt (bæring) gjennom døgnet, rette barnets oppmerksomhet mot mor og andre

Ulike former for selv

- Et **avhengig** selv er adaptivt i **rurale** samfunn
- Et **uavhengig** selv er adaptivt i **urbane** samfunn
- Sosiodemografiske og økonomiske faktorer påvirker hvorvidt adaptivt

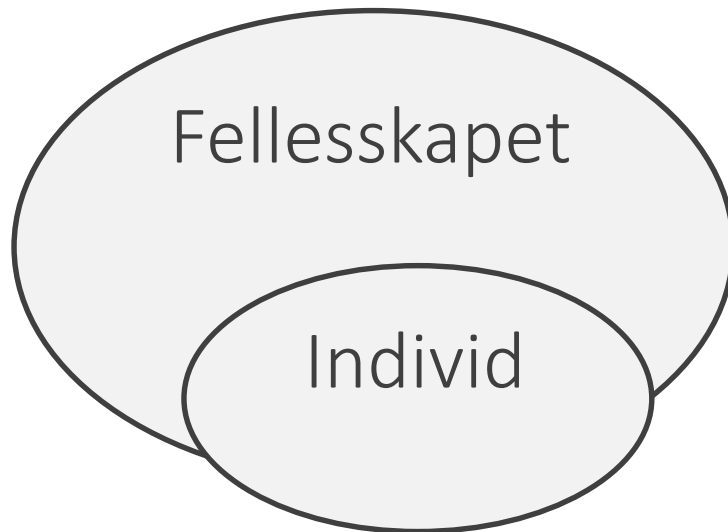
(F.eks Greenfield, Keller, Fuligni, et al 2006)

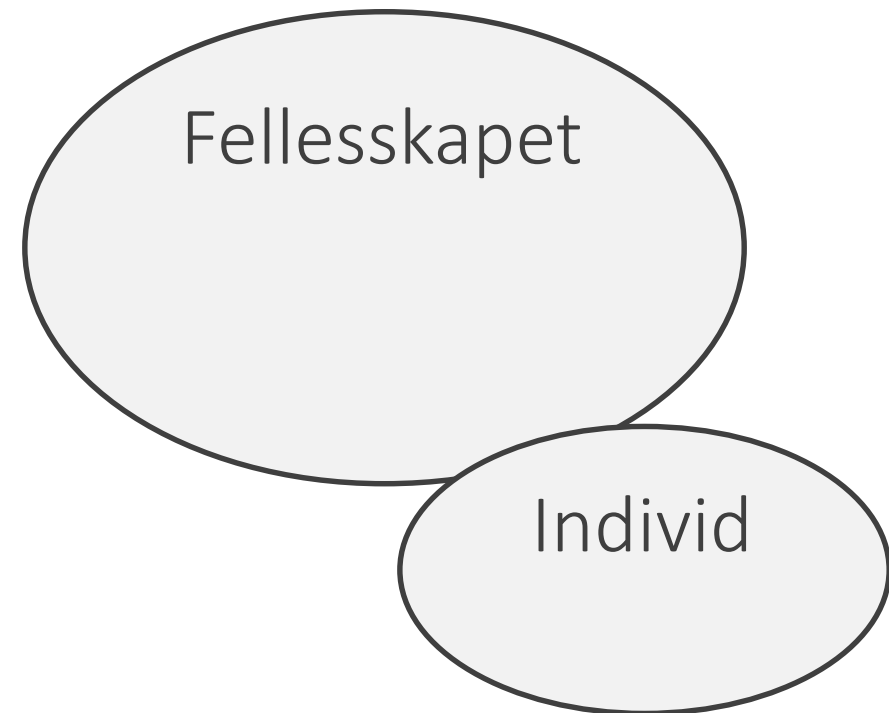
Romfolk i Hellas

(Penderi & Petrogiannis, 2011)

Livet i familien
"Det sosiale barnet"

Livet på skolen,
"Det kognitive barnet"

Kellers (2007) utviklingsmodell

Fysisk miljø
Populasjonsparametre
Sosioøkonomiske strukturer

Kulturelle modeller

Foreldrestrategier

Kulturelt tilpassede løsninger på
utviklingsoppgaver

Foreldrestrategier avhengig av klasse?

Intensiv kultivering	Accomplishment of natural growth
Bygger på barnets "talent"	Foreldre ivaretar barnas behov, lar det vokse;
Organiserer barnets fritid	Barnet organiserer sin egen fritid
Setter grenser men diskuterer også med barnet	Instruerer barnet
Barnet stiller spørsmål ved foreldrenes beskjeder	Barnet stiller sjeldent spørsmål
Systemkritikk og advokat for barnet	Avhengighet og maktesløshet overfor systemet, konflikt og uenighet

Annette Lareau

Oppnår ulike mål, bl.a. mtp støtte i nettverk – for eksempel: skaffe barnevakt vs. skaffe seg jobb

Foreldrestrategier i Norge

- Skandinavisk middelklasse: varianter av intensiv kultivering (Bendixsen & Danielsen, 2018; Forsberg, 2011; Stefansen, 2008)
- Foreldre med minoritetsbakgrunn kan oppleve konflikt mellom å ønske å videreføre egne kulturelle verdier og majoritetssamfunnet, inkludert i hvilken grad autonomi skal oppmuntres hos barna (Aarset & Sandbæk, 2009; Friberg og Bjørnset, 2019 mfl)
- Foreldre med minoritetsbakgrunn som i dag kan klassifiseres som middelklasse, men selv var vokst opp i «arbeiderklasse» beskriver endring lignende «naturlig utviklingsoppnåelse» til intensiv kultivering i dag (Smette & Rosten, 2019)

To og to

Ut fra det vi nettopp har hørt, om kollektivistisk og individualistisk oppdragelse, samt intensiv kultivering og «Accomplishment of natural growth («Naturlig utviklingsoppnåelse »)

Hvor vil du plassere

...din egen (evt. tenkte) foreldrestrategi?

...dine foreldres strategi?

... «den typiske» omsorgsgiveren du jobber med?

Hva kan være fordeler og ulemper med disse formene for oppdragelse i dagens Norge?

Tilknytningsteoriens hovedhypoteser

- Tilknytning er **universelt** fenomen, på tvers av kultur
- Trygg tilknytning er **normen** på tvers av kulturer som ikke er iboende farlig for helse og overlevelse
- Trygg tilknytning oppstår i en relasjon preget av **sensitive** og raske responser til barnets signal
- Trygg tilknytning er forbundet med **positive utfall** for barnet

Mexico (Gojman, 2012)

Peru og Columbia (Posada et al, 2002;2004; 2013; Vaughn et al 2007)

Chile (Valenzuela 1997)

Mali: Dogon (True m.fl., 2001)

Nigeria: Hausa (M et al., 1977)

Uganda (Peterson, mfl 2001)

Sør-Afrika (Tomlinson mfl, 2005) og Johannesburg (Minde m.fl., 2006)

Israel: Kibbutz studier og studier blant arabiske minoritet (f.eks. Zreik, 2014; Aviezer & Sagi-Schwartz, 2001)

Kenya: Gusii (Kermoian et al., 1999)

Kina og Taiwan: 9 studier, 3 publisert på engelsk

Sør-Korea: (Jin et al 2005)

Japan: 3 studier

Indonesia: Surinamesisk-indonesisk befolkning (Zevalkink, 1999;2008)

Guinea: 2 studier (Grossmann mfl 2005)

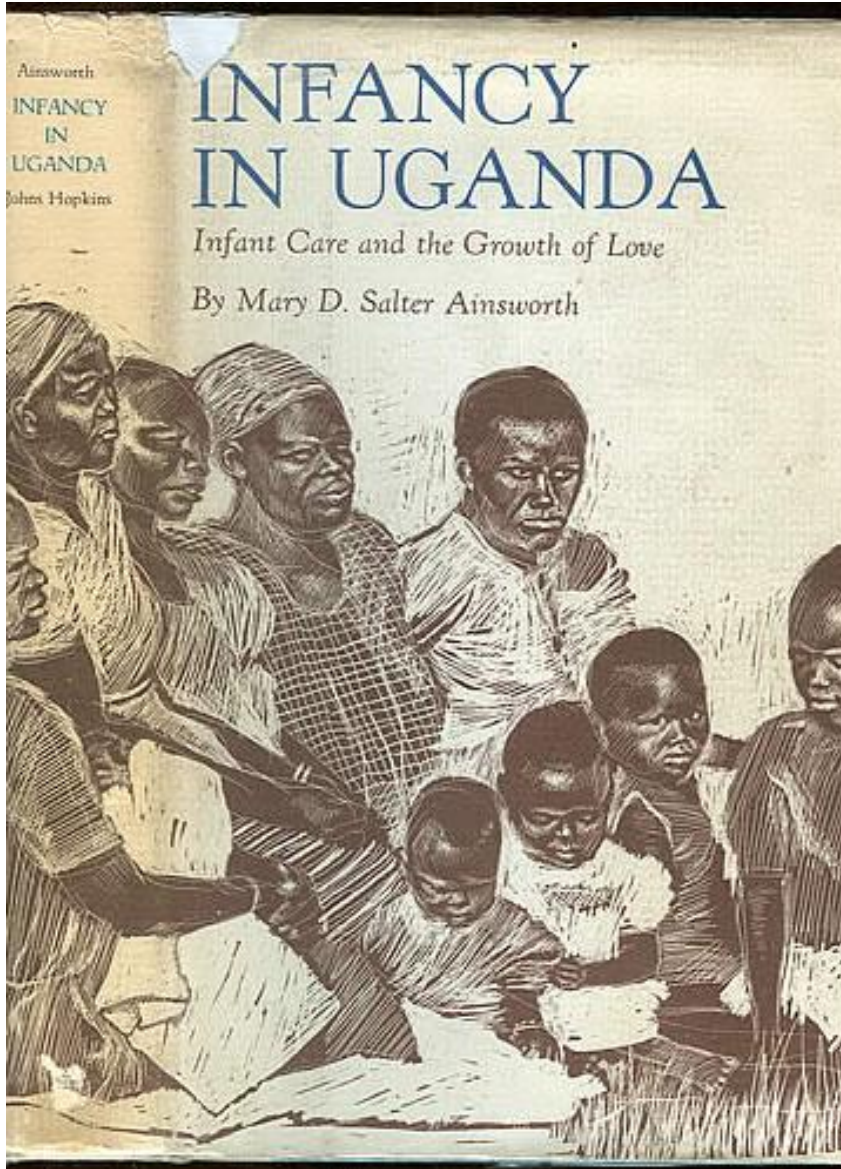
Er tilknytning et universelt fenomen?

-På tvers av samtlige land studert:

- Barn viser tilknytningsatferd når de er stresset, og søker da foretrukket omsorgsgiver.
- Den foretrukne omsorgsgiveren er den som tar ansvaret for barnet, om dagen og spesielt natten (selv med svært mange omsorgsgivere)

Vansker:

- Vansker med: adskillelse, labratoriesettinger, fagfolk, forhåndsdefinerte kategorier (Kina og A) alternative tilknytningspersoner

Ainsworths tilknytningsstiler

- 1) De trygge (16 barn) (B): Gråt sjeldent, ble glade da de så moren sin. Mor som trygg base for eksplorering
- 2) De utrygge (7 barn) (C): Gråt ofte, også sammen med moren. Ville ha fysisk kontakt, men var ambivalente.
- 3) Non - attached (5 barn) (A): Viste lite reaksjoner i separasjoner og gjenforeninger.

Tilknytning i ulike kulturer

Kulturer som oppmuntrer til **individualitet** ser ut til å fremme flere barn med **unngående** tilknytningstil

Kulturer hvor **felleskap og nærhet** anses som viktig ser ut til å fremme flere med **ambivalent/motvillig** tilknytningstil

Kulturell variasjon i sensitivitetsuttrykk

- Mødre fra 15 land (Brasil, Chile, Kina, Colombia, Egypt, Indonesia, Israel, Japan, Nederland, Peru, Portugal, Tyrkia, USA, Uruguay, og Zambia) tilhørende 26 kulturelle grupper
- Sorterte bilder ut fra forestillinger om "Ideelle" mødre ut fra tilknytningsteori
- **Stort samsvar mellom mødre og på tvers av land og kultur** (Mesman et al, 2017)
- Gruppeforskjeller gikk ikke først og fremst på kultur, men sosiodemografiske egenskaper (lav Søs = mindre enig i tilknytningsteoriens "idealmor")

Kulturell variasjon i sensitivitetsuttrykk

- En rekke etnografiske beskrivelser hvor det observeres minimalt med responsivitet
- Gusii i Kenya (Lancy 2015, LeVine 2004)
 - Responderer kun på stress
 - Ignorerer vokaliseringer
 - Ser eller snakker sjeldent til barnet
- Nso i Kamerun (Otto, 2015) «Verken sensitive eller mentaliserende»
- Mødre i en rekke kulturer ser ut til å ha lite ansikt-til-ansikt kontakt med barna, bruker lite «motherese» og koser/kysser ikke barna (Lancy, 2015)
- Babyer skal lære seg å tilpasse seg fellesskapet, sensitivitet er ikke i tråd med lokale foreldremål (Keller, 2015;2018; Weisner, 2015; Otto, 2015)
- Dessuten: Flere omsorgsgivere (parallelt) = sensitivitet fra primær omsorgsperson mindre viktig

Kontroll

- ICDP tema: “Følg barnets initiativ”
- Forstyrrer og dirigerer omsorgsgiver barnet, eller lar hun barnet kontrollere egne handlinger (samarbeid)?
- Finner mer kontrollerende atferd hos mødre med kollektivistisk bakgrunn (Carlson & Harwood, 2003; Takahashi, 1990; Tomlinson et al., 2005).
- Har da ikke sammenheng med usikker tilknytning, men en større sannsynlighet for trygg (Carlson & Harwood, 2003; Valenzuela, 1997; Zevalkink et al.,1999).
- Når forholdet ellers er preget av varme og aksept, middel for å oppdra et lydige, oppmerksomt barn (Carlson & Harwood, 2003).

Emosjonsuttrykk

«Vis positive følelser – vis at du er glad i barnet ditt” – ICDP samspillstema

«I hvillken grad «løftes» barnets positive affekt? Smil, latter og delt glede i samspillet?»

Uttrykk for følelser er et uttrykk for individualitet

Å vise negative følelser kan være lite adaptivt

Kontingent respondering

Defineres som det temporale forholdet mellom to signaler:

Omsorgsgivers respons følger relativt kort tid etter at barnet har gitt et signal.

Nivået på kontingent respondering synes å være likt på tvers av kulturer

(Kärtner et al., 2006; Keller, Kärtner, Borke, Yovsi, & Kleis, 2005; Kärtner m.fl. 2010 Keller, Lohaus, Völker, Cappenberg, & Chasiotis, 1999)

I kulturer med vekt på det individualistiske responderte foreldrene via synssansen, mens i kollektivistiske kulturer ble berøring og fysisk nærhet mer brukt. Stemme synes like mye brukt.

Mentalisering

Mentalisering: evnen til å fortolke egne og andres handlinger som meningsfulle ytringer av indre tilstander (Skårderud, 2011)

Viktigere enn sensitivitet? (Meins m.fl. 2001)

Å mentalisere vil si å fortolke barnet som et adskilt, annet individ, med egne tanker og følelser

Tidlige markører ved selv-dannelse og mentalisering er funnet å ha store variasjoner mellom kulturer (Keller, m.fl, 2004)

Min studie: Mentalisering så ikke ut til å ha betydning for sør-afrikanske foreldres foreldreatferd før etter ICDP

Verbal vs. non-verbal mentalisering

Min studie

84 sør-afrikanske foreldre, 50 ICDP-deltagere, 34 i sammenligningsgruppe

Spørreskjema før og etter, pluss kvalitative intervju etter

Forventet: Økt mentalisering og nedgang i negativ foreldreatferd, inkl. fysisk avstraffelse

Fant: Like høy mentalisering før og etter, sterk nedgang i negativ foreldreatferd (inkl. fysisk avstraffelse)

Kan foreldreveiledningsprogram som ICDP «slå ut» kulturelle «regler» for de vi definerer som negativ foreldreatferd?

Sensitivitet i et krysskulturelt perspektiv

Mesmans forsøk på integrering

- Tilbake til Ainsworths originale beskrivelser av sensitivitet – respons på stress
- **Bort fra form, tilbake til funksjon: Blir barnets behov møtt?**
- Operasjonaliseringen av sensitivitet i ulike sensitivitetsmål er (WEIRD) kulturspesifikk (Emmen & Mesman, 2013)

1. Tilknytning synes å være et universelt fenomen som bidrar til pos. utvikling
2. Andelen trygt tilknyttede er relativt lik på tvers av kulturer, med unntak av «kulturer» med stor fare for liv og helse
3. Samspillsmål som fokuserer på “form” er mindre kultursensitivt. Samspillsmål som fokuserer på funksjon er mer kultursensitivt: Blir barnets behov møtt?

Til refleksjon

Film «Hvordan vet du at foreldrene dine er glad i deg?»

- Gitt Kellers utviklingsmodell for foreldrestrategier, hvordan kan denne typen oppdragerpraksis ha utviklet seg, hvilke mål oppnås hos barnet ?
- Hvordan tror du et barn som vokser opp i Norge, med Marys foreldre, ville ha opplevd deres foreldrestil (sammenlignet med en oppvekst i Nepal)?
- Tenk deg at denne Marys foreldre har små barn, er nyankomne til Norge, og deltagere i en ICDP-gruppe som du leder. Hvordan ville du ha bistått i å styrke dem i deres foreldrerolle i Norge? *Vær gjerne konkret! Hvilke samtaler/refleksjoner vil du invitere til, hvordan? Øvelser eller sensitiviseringsprinsipper kunne vært særlig hjelpsomme?*

Tilknytning og sensitivitet i minoritetsbefolkningen – stress eller kultur?

Gojman mfl (2012) fant en svært mye høyere andel tilknytningstrygghet blant meksikanere i middelklassen (70%), sammenlignet med fattige (32%).

Tilknytningsstil blir mindre «arvelig» idet barn i Kibbutz ikke sover sammen med sine foreldre (Sagi mfl, 1997)

Er foreldre med minoritetsbakgrunn mindre sensitive?

Foreldresensitivitet er relatert til positiv utvikling i barnet i etniske minoritetsfamilier både når det gjelder kognitiv og atferdsmessig utvikling.

(Mesman m.fl., 2012)

Er foreldre med minoritetsbakgrunn mindre sensitive?

En gjennomgang av 27 studier (de fleste fra USA) viser at foreldresensitivitet generelt sett er lavere i etniske minoritetsgrupper (Mesman, IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, 2012).

Gjennomgangen av studier fant at kultur ikke kan forklare den lavere sensitiviteten.

Hovedårsaken til forskjellen ligger i forskjeller i familiestress.

Er foreldre med minoritetsbakgrunn mindre sensitive?

I Nederland er det gjort seks studier. Også der kommer minoritetsgrupper lavere ut (marokkanske og tyrkiske).

Samtidig: Tyrkiske og marokkanske familier i Tyrkia/Marokko er ikke mindre sensitive enn nederlandske familier

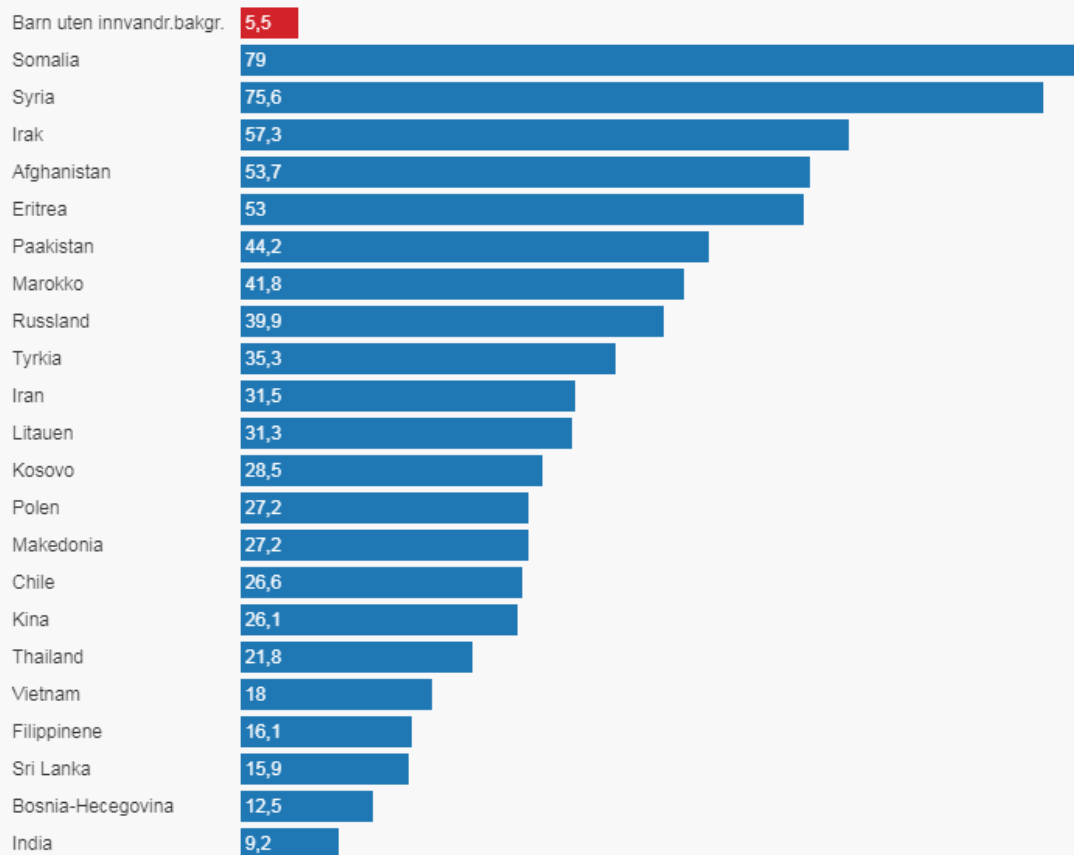
Familiestressnivå medierer gruppeeffekten.

Også gruppeforskjeller av mishandling blir borte når stress tas hensyn til.

Post-migrasjonsfaktorer synes viktigere enn pre-migrasjonsfaktorer

Stor variasjon i andelen barn i fattigdom

Prosent av barn med innvandrerbakgrunn som levde i familier med vedvarende lavinntekt* i 2016. Fordelt etter landbakgrunn.

* Beregnet inntekt pr. familiemedlem ligger under 60 prosent av inntekten til personen i midten i årene 2014-2016 når alle i Norge stilles etter hverandre etter stigende inntekt. Inntekten er beregnet slik at den tar hensyn til familiens størrelse og sammensetning.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Aftenposten

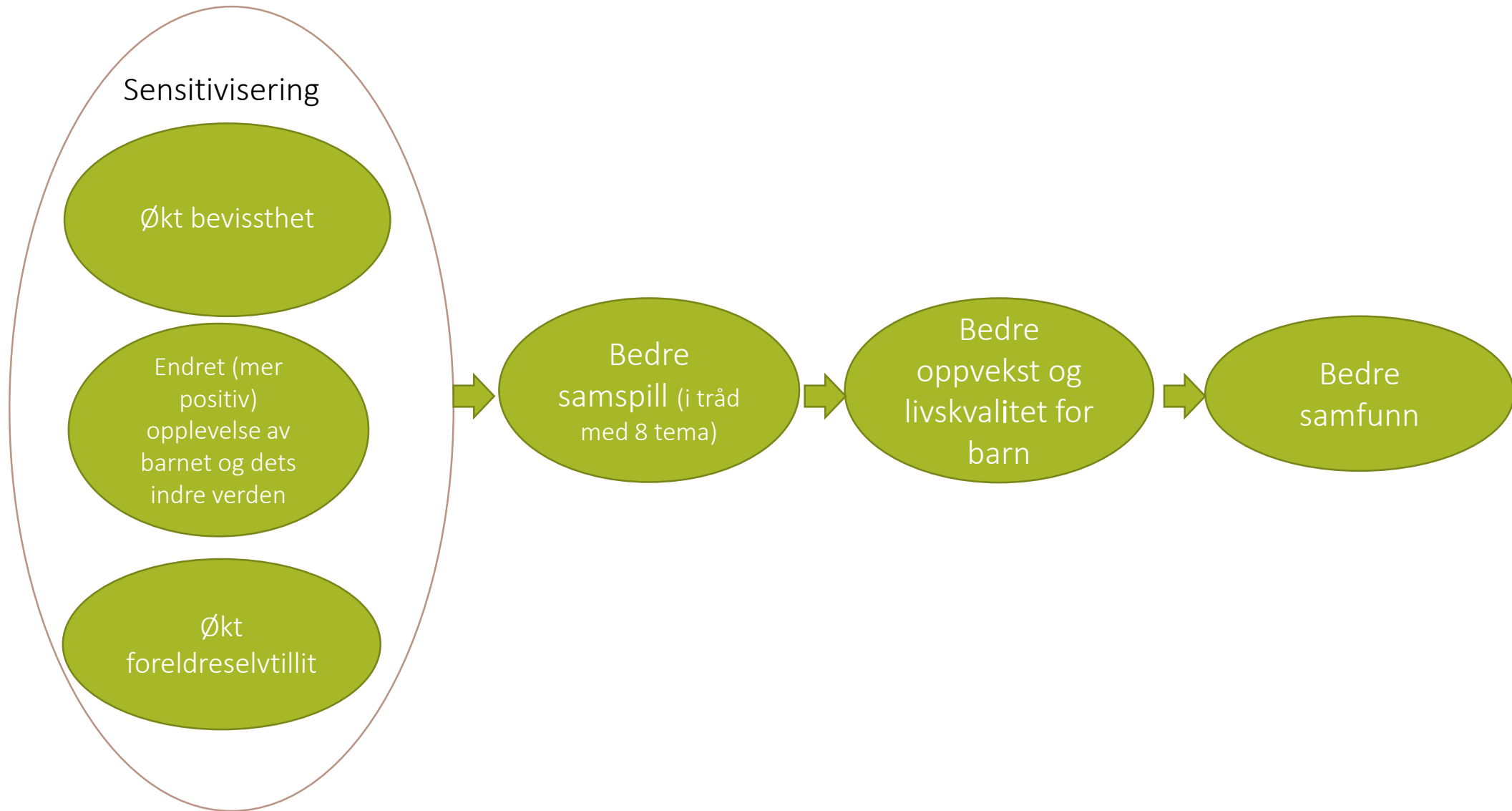
Til refleksjon

Dersom en familie med minoritetsbakgrunn har psykososiale vansker, er det større sannsynlighet enn ellers for at levekår har bidratt til vanskene (mer enn opphavskultur). Hvordan kan dette forme vår praksis?

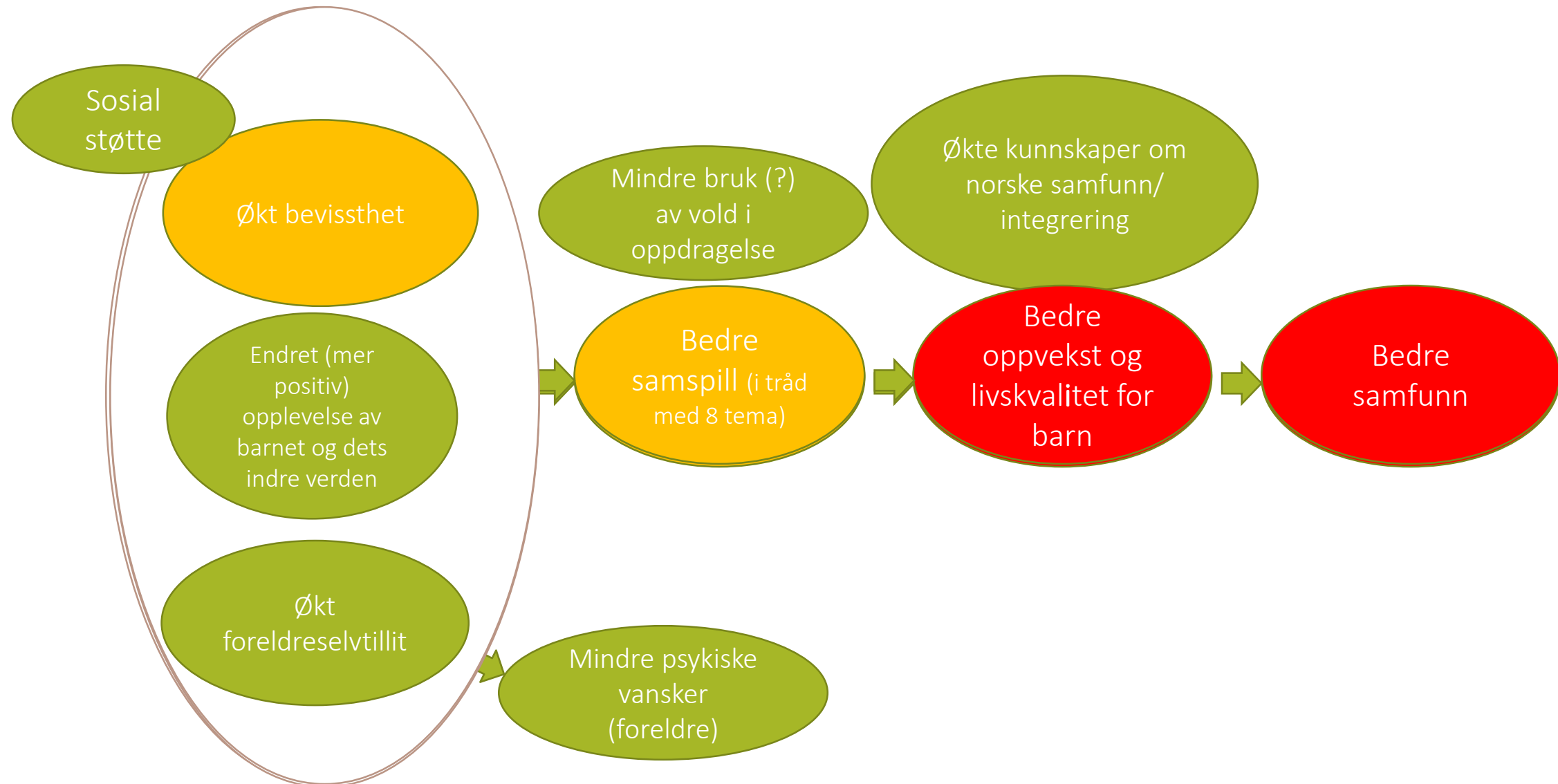
Temaene for godt samspill er tenkt å være «universelle», og har vist seg å være utviklingsstøttende i vestlige familier. Innlegget har vist hvordan fravær av temaene ikke nødvendigvis har en sammenheng med negative utfall i alle kontekster.

Tenk deg at det var mulig og på magisk vis «innstallere» norske middelklasseforeldrestrategier i familiene vi møter med ikke-vestlig bakgrunn. Hva kunne vært fordelene? Hva vil være farene/ulempene med en slik «magisk» installasjon? Hvorfor er en slik installasjon umulig?

Teori vs det foreldrene og forskning forteller

Teori vs det foreldrene og forskning forteller

Kultursensitivitet eller kulturoppplæring

«Man kan lage en miks, litt kultur fra Norge og litt fra hjemlandet, som man gjør med gatespråk, en blanding av to språk»

Skar, Bjørnstad & Davidsen, 2014

Kultursensitivitet eller kulturoppplæring?

Forelder: Altså, kanskje i det ytre [er det en likeverdig dialog om forskjeller], når du ser på den og vi ser på den. Vi stiller spørsmål og diskuterer (...) det er ikke det at «vi skal være sånn», men innerst inne så er poenget «det er sånn». Til slutt. For det er det vi forstår til slutt.

Forsker: At dere skal bli «norske»?

Forelder: Ja, på en måte. Men på det ytre: nei. For det blir jo løftet fram en masse ting, altså vi diskuterer masse ting. Alt mellom himmel og jord.

Forsker: Det er interessant.

Forelder: Jeg synes det må være en reformatering eller reprogrammering av det programmet på en måte. Helt på nytt. Spesielt det med ungene. Lærerne, altså de som underviser, de gir oss informasjon. Men det er viktig å huske at du ikke kan slette et helt liv eller sin personlighet.

Til refleksjon

ICDP anser bevisstgjøring, refleksjon og eksplisitt mentalisering som sentralt i arbeidet med omsorgsgivere. Samtidig ser vi at dette ikke nødvendigvis vektlegges som verdier i alle kulturer og grupper. Hvordan skal vi forholde oss til det, bør dette endre vår praksis?

Kan ICDP bidra negativt til omsorgsgiveres oppfatning av seg selv som kompetente og mestrende? Hvordan kan vi unngå at dette blir effekten?

Kan vi ta grep for å unngå å bli «overflate-kultursensitive» (som i eksempelet)? Eller ha «skinndialoger» (Erstad, 2015)? Hvordan vil det evt. synes?

Hvordan forholder vi oss til dette som formidlere av ICDP?

Å bidra til å **styrke omsorgsgiver-barn relasjonen** er kanskje enda **viktigere** arbeid i arbeid med familier med etniske minoritetsbakgrunn enn etniske nordmenn.

Ved vurdering av samspill, og i veiledning på samspillferdigheter, ha fokus på **funksjon over form**. Vær et forbilde mtp refleksjon, også rundt de åtte temaene.

For å støtte en familie med ikke-vestlig opphav kan det være like viktig å forstå dens **levestandard her og nå**, som deres bakgrunnskultur

Selv med intensjoner om å være et kultursensitivt, bevisstgjørende foreldreveiledningsprogram, kan ICDP oppleves som «skinndialogisk». Veilederrollen krever en særlig bevissthet for å unngå «grøftekjøring» mellom etnosentrisme og kulturrelativisme.

Takk for meg!

Spørsmål?

Ta kontakt!

siljebjornstad@gmail.com

